

Ärende: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveystalalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Synförbundet tackar för möjligheten att ta ställning till ändringen av 3 § i statsrådets förordning om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården (1059/2023).

För det första bör en förtydligande bestämmelse fogas till förordningen enligt vilken också rådgivning, arbete utfört av sakkunniga, kommunikation, utbildning, utvecklingsarbete, samordning och intressebevakning kan vara i enlighet med statsunderstödslagen stödd verksamhet i de fall då verksamheten främjar socialt välmående eller hälsa.

Vid den fortsatta beredningen av förordningen ska den juridiska ställningen för de kriterier för 2027 som tidigare publicerats förtydligas. Organisationerna bör ha full kännedom om de principer enligt vilka de får ansöka om understöd. Innan ändringen av förordningen träder i kraft ska kriterier som inte finns i den gällande förordningen inte tillämpas som bindande för sökanden eller som grunder för begränsning för bedömningen av beviljandet av understöd. När förordningen har trätt i kraft ska bedömningen av understödet grunda sig på statsunderstödslagen, statsbudgeten och den gällande förordningen. De externa kriterierna utanför förordningen får inte tillämpas på ett sådant sätt att det sker inskränkningar i verksamhetsområdet i enlighet med statsunderstödslagen eller i de grunder för bedömningarna av behovet av understöd som föreskrivs i förordningen.

Enligt 3 § 2 mom. 1 punkten i utkastet till förordningen ligger ”tyngdpunkten i den verksamhet som ansökan om understöd gäller på konkret, mötande kundarbete samt på verksamhet som minskar ojämlikhet, ökar delaktighet och stärker människors resurser”. Denna formulering är bra, men den borde förtydligas i specialmotiveringar, som ger paragrafen en betydligt snävare betydelse (svensk översättning saknas 8.7.2026): ”Kohtaavalla työllä tarkoitetaan toimintaa, jossa ihmiset tulevat tosiasiallisesti vuorovaikutukseen keskenään ja jossa vahvistetaan yksilöiden osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä keskinäistä ymmärrystä.” Själva förordningens formulering ”samt verksamhet som minskar ojämlikhet, ökar delaktighet och stärker människors resurser” ger organisationerna

möjlighet att använda sig av de verktyg som minskar ojämlikheten, ökar delaktigheten och ökar individernas resurser bäst just för sin målgrupp. Det kan vara fråga om till exempel intressebevakning eller tillgängliggörande av information. Dessa kan vara en förutsättning för att möjliggöra mötande arbete, eftersom intressebevakningen kan vara en förutsättning för att personen ska ha tillgång till tjänster som ger möjlighet att delta i mötande verksamhet, samtidigt som tillgänglig information är central för vetskapen om den mötande verksamheten.

Synförbundet föreslår att specialmotiveringen till 3 § 2 mom. 1 punkten ändras så att den bättre återspeglar punkten och inte endast åsyftar mötande arbete.

I 3 § 2 mom. 3 punkten beskrivs det hur parallell och överlappande verksamhet kan påverka möjligheten till understöd. Tyvärr finns det ingen tydlig definition av vad som avses med parallell eller överlappande verksamhet, vilket ökar risken för tolkningar som inte beaktar till exempel dubbelminoriteter, vilka är i en speciellt sårbar ställning. De utmaningar som en minoritet inom minoriteten har kan inte lösas med samma verktyg som minoritetens utmaningar, utan kräver oftast särlösningar. Enligt stadsrådets språkbarometer 2024 upplever svenskspråkiga personer ofta brister i svenskspråkig service och svenskspråkig digital service och information från myndigheter. I rapporten konstateras det att "det fortfarande [finns] stora utmaningar i att garantera jämlik service på båda nationalspråken". De svenskspråkiga personerna med nedsatt syn är inte enbart en minoritet inom en minoritet utan också geografiskt utspridda, vilket ökar utmaningarna och kostnaderna för att nå målgruppen, samtidigt som risken för marginalisering av målgruppen är större och förutsättningarna för service på eget språk sämre än för minoriteten. Även om det i motiveringen finns en referens till grundlagen, språklagen och diskrimineringslagen som motivering till att språkliga rättigheter inte nämns i förordningen, ska dubbelminoriteters särställning beaktas vid bedömningen av behovet av understöd.

I den finskspråkiga specialmotiveringen till 3 § 2 mom. 4 punkten står det:

"Arviinnissa tarkastellaan myös hakijan edellytyksiä toteuttaa kyseinen toiminta suhteessa samaa toimintaa koskeviin hakemuksiin, ottaen huomioon mm. hakijan perustehtävä, kohderyhmän tuntemus ja asema toimintaympäristössä."

Även här bör dubbelminoriteters särställning tydligare framgå, eftersom till exempel en språklig minoritet har en särskilt sårbar ställning inom funktionshinderfältet och minoritetens utmaningar inte kan lösas på samma sätt som för majoritetsbefolkningen.

I utkastet till förordning är 3 § 2 mom. 5 punkten väl formulerad, även om formuleringen är mycket allmän, dvs. "kostnaderna för den verksamhet som ansökan om understöd gäller bedöms vara skäliga och motiverade i förhållande till kraven på verksamheten". Därför bör det i specialmotiveringen också beaktas att kostnaderna för mötande arbete för geografiskt utspridda målgrupper, såsom dubbelminoriteter, kan variera betydligt i jämförelse med större målgrupper. Här räcker det inte endast med hänvisning till en helhetsbedömning.

I motiveringarna lyfts det upp att förmögenhetskriterierna inte uppdateras, eftersom de anses vara tillräckligt definierade i statsunderstödslagen och i 4 § i statsrådets förordning om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården samt i STEA:s vedertagna tillämpning vid beredningen. Synförbundet anser att dessa inte är tillräckligt definierade. I princip finns det utrymme för STEA att kräva att hela kapitalet används inom några år, varefter organisationen inte mera kan finansiera sin verksamhet. Även om organisationer som tidigare klassats som förmögna använt hela sitt kapital och därmed igen har rätt att ansöka om STEA-finansiering, kommer det inte i

praktiken att finnas möjlighet att ansöka om STEA-finansiering när det egna kapitalet tagit slut eftersom den totala utdelbara summan inte kommer att öka.

Enligt bedömningen i motiveringarna kommer de ekonomiska konsekvenserna av uppdateringen av förordningen inte att medföra betydande konsekvenser, men det framkommer inte om en omfattande konsekvensbedömning har gjorts. I och med att flera av de målgrupper som de STEA-finansierade organisationerna arbetar för är i en mycket sårbar ställning, bör en omfattande konsekvensbedömning absolut göras.

Som helhet är utkastet till förordning och motiveringarna till utkastet på en så allmän nivå, att de ger stort utrymme för politisk styrning. Det långsiktiga arbetet för målgrupperna gynnas inte av en stark politisk styrning.

Dessutom bör den föreslagna ändringen av 3 § inte endast bedömas ur ett statsunderstödsrättsligt perspektiv, utan även i förhållande till Finlands nationella och internationella rättsliga förpliktelser.

Finland har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD), vilket innebär att även bestämmelser om statsunderstöd ska tolkas och tillämpas på ett sätt som främjar konventionens syfte och säkerställer att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning kan förverkligas i praktiken.

Särskild uppmärksamhet bör fästas vid artikel 4.3 i konventionen, som anger att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem aktivt ska involveras i beslutsprocesser som berör dem. ”I utformning och genomförande av lagstiftning och riktlinjer för att genomföra denna konvention och i andra beslutsfattande processer angående frågor som berör personer med funktionsnedsättning ska konventionsstaterna nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, inklusive barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.” Organisationerna fungerar som en central kanal för delaktighet, inklusion och jämlikhet. Om organisationernas verksamhetsförutsättningar försämrats kan det indirekt begränsa möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att utöva sina rättigheter.

Även artiklarna 8 om kunskap, 9 om tillgänglighet, 21 om yttrandefrihet, åsiktsfrihet och tillgång till information, 26 om habilitering och rehabilitering, 27 om arbete och sysselsättning, 29 om deltagande i det politiska och offentliga livet, 30 om deltagandet i kulturliv, rekreation och fritidsverksamhet och 33 om det civila samhällets roll i genomförandet och uppföljningen av konventionen är relevanta vid bedömningen av konsekvenserna av förslaget.

Utan stöd i anpassningen leder nedsatt syn enligt WHO till svår utstötthet, arbetslöshet, depression samt andra följsjukdomar, exempelvis markant risk för frakturer och andra fallskador. Synförbundet stöder också personer som inte uppfyller synskadekriterierna men upplever markanta svårigheter i sin vardag. Den här målgruppen står helt utanför det samhälleliga stödet i dagens läge, trots svårigheter i att kunna fortsätta studera / arbeta / bo självständigt och är därför beroende av organisationens stöd.

Vår verksamhet är avgörande för våra målgrupper för delaktighet och jämlikhet i samhället på deras eget modersmål. Vi ger ett stöd som kombinerar både praktiska färdigheter och psykosocialt stöd. Kombinationen av föreläsningar, kamratstöd, workshoppar, individuell handledning och stöd ger kraftfulla kostnadseffektiva effekter enligt både intern och extern utvärdering av resultat och

effekter. Det betyder i praktiken till exempel att en ungdom kan inleda sina studier, en person i arbetslivet med rätta anpassningar kan fortsätta i sitt arbete, en senior kan fortsätta bo självständigt och vara aktiv i vardagen.

Konsekvensbedömningen bör därför kompletteras med en analys av hur den föreslagna ändringen påverkar funktionshinderorganisationernas möjligheter att fullgöra sina uppgifter enligt konventionen. Det bör också särskilt göras en bedömning av om förslaget riskerar att leda till en omfördelning av statsunderstöd från verksamheter som stärker de långsiktiga förutsättningarna för delaktighet, tillgänglighet och jämlikhet till en snävare krets av verksamhetsformer.

Funktionshinderorganisationerna utgör en central del av den struktur genom vilken rättigheterna enligt FN:s funktionsrättskonvention i praktiken omsätts i Finland. De fungerar som företrädare för personer med funktionsnedsättning, förmedlar erfarenhetsbaserad sakkunskap till myndigheter och beslutsfattare samt bidrar till att identifiera och undanröja hinder för delaktighet och jämlikhet.

Jakobsson Matthias
Finlands svenska synförbund rf